

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра обліку і аудиту

ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання контрольної роботи для студентів
спеціальності 7.03050901 “Облік і аудит”
заочної форми навчання

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
обліку і аудиту
протокол № 1 від 28 серпня 2013 р.

Економічна діагностика. Методичні вказівки до виконання контрольної роботи для студентів спеціальності 7.0305091 – “Облік і аудит” заочної форми навчання / Укладач: Онищенко В.П. – Чернігів: ЧНТУ, 2012. – 33 с.

Укладачі: Онищенко Віктор Петрович, кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту

Відповідальний за випуск: Лень Василь Степанович,
заступник завідувача кафедри обліку і аудиту, кандидат економічних наук, доцент

Рецензент: Акименко Олена Юріївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту Чернігівського національного технологічного університету, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ (ВИТЯГ).....	5
2. ЗМІСТ ТА ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	6
2.1 Структура контрольної роботи та вибір тем	6
2.2 Обсяг та оформлення контрольної роботи	7
2.3 Строки подання курсової роботи для перевірки	8
3. ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ, НЕОБХІДНИЙ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ.....	9
3.1 Методика проведення діагностики зовнішнього та внутрішнього середовища на основі SWOT-аналізу.....	9
3.2 Методика проведення фінансової діагностики	12
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	23
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	23
Додаток А. Приклад оформлення титульного листа контрольної роботи	26
Додаток Б. Приклад оформлення змісту контрольної роботи.....	27
Додаток В. Рекомендовані питання для теоретичної частини контрольної роботи	28
Додаток Г. Приклад аналітичного балансу діяльності підприємства.....	30
Додаток Д. Приклад аналізу узагальнюючих показників діяльності підприємства	31
Додаток Е. Приклад аналізу показників діяльності підприємства.....	32
Додаток Ж. Зміст практичної частини контрольної роботи, якщо базою дослідження є бюджетна установа	33

ВСТУП

Дисципліна “Економічна діагностика” вивчає методичний інструментарій щодо визначення кількісної та якісної характеристики стану підприємства як економічної організації з метою обґрунтування стратегії та тактики функціонування підприємства, отримання очікуваних економічних результатів.

Основна мета дисципліни – формування системи знань, умінь і навичок щодо використання методичного апарату економічного діагностування для визначення стану підприємства.

Дисципліна “Економічна діагностика” посідає важливе місце у підготовці фахівців з економіки та підприємництва. Для спеціалістів з обліку і аудиту вона дає можливість глибше розуміти призначення обліково-аналітичної інформації, яка формується бухгалтерською службою та використовується в подальшому для прийняття управлінських рішень. “Економічна діагностика” тісно пов’язана з такими дисциплінами, як “Економіка підприємства”, “Стратегія підприємства”, “Економічний аналіз”, “Фінансовий аналіз”, “Стратегічне управління”, “Фінансовий менеджмент” та ін.

Контрольна робота – це самостійна робота, виконана студентом заочної форми навчання протягом вивчення дисципліни “Економічна діагностика”.

Як теоретично-прикладне дослідження контрольна робота повинна містити теоретичне узагальнення питань економічної діагностики винесених на самостійне опрацювання студентів-заочників, а також практичне опрацювання методик діагностики зовнішнього та внутрішнього середовища, фінансової діагностики на прикладі реального підприємства. Таким підприємством може бути, наприклад, те підприємство на базі якого студент збирається виконувати дипломну роботу. Студент має надати обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення господарської діяльності підприємства та свою власну точку зору на можливість опрацювання та практичного використання в діяльності вітчизняних підприємств теоретичних, методичних та інших питань винесених на самостійне вивчення в теоретичній частині контрольної роботи.

Мета роботи – засвоєння теоретичних і опанування практичних основ методики проведення економічної діагностики підприємства, зокрема діагностики зовнішнього та внутрішнього середовища та фінансової діагностики; прищепити навички самостійної роботи зі спеціальною літературою і вміти її застосувати при вирішенні практичних питань з певною тематики; розуміти результати проведеного аналізу (діагностики) та формулювати думку по суті питання.

Основними завданнями контрольної роботи є: вивчення (або поглиблення) та узагальнення теоретико-методичних засад проведення економічної діагностики; обґрунтування запропонованих рішень з використанням результатів аналізу зовнішнього, внутрішнього середовища, фінансової діагностики; практичне опрацювання методів та інструментарію економічної діагностики.

1 НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ (ВИТЯГ)

Таблиця 1.1 – Розподіл обсягу дисципліни за темами (заочна форма)

№ п/п	Т е м и	Кількість годин для заочної форми навчання			
		лекції	практичні	самостійна	усього
1	Предмет і завдання курсу	0,5	–	1	1,5
2	Діагностика конкурентного середовища підприємства	0,5	–	5	5,5
3	Оцінювання стратегічного протистояння підприємств-конкурентів	0,5	–	5	5,5
4	Діагностика конкурентоспроможності підприємства	0,5	–	5	5,5
5	Діагностика конкурентоспроможності продукції підприємства	0	–	5	5
6	Діагностика виробничого потенціалу підприємства	0	–	5	5
7	Управлінська діагностика	0	–	5	5
8	Діагностика майна та ринкова ціна підприємства. Оцінка вартості підприємства як цілісного майнового комплексу	4	–	11	15
9	Фінансова діагностика	2	2	5	9
10	Діагностика економічної безпеки підприємства	0	–	6,5	6,5
11	Діагностика економічної культури підприємства	0	–	8,5	8,5
Контрольна робота		0	–	36	36
ВСЬОГО		8	2	98	108

2 ЗМІСТ ТА ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

2.1 Структура контрольної роботи та вибір тем

Структура контрольної роботи має бути така: титульний аркуш, зміст, теоретична частина, практична частина, список використаних джерел, додатки (приклад оформлення титульного аркушу та змісту контрольної роботи подано в додатках А та Б).

Теоретична частина контрольної роботи включає в себе висвітлення 2-ох теоретичних питань, які обираються студентом заочної форми навчання таким чином:

- **1-ше питання** обирається з теоретичного блоку 1 додатку В та відповідає номеру студента в списку групи;
- **2-ге питання** обирається з теоретичного блоку 2 додатку В та відповідає номеру студента в списку групи.

Питання до розкриття в контрольній роботі можуть доповнюватися та уточнюватися. Студенти можуть також запропонувати власні питання. У цьому випадку вони мають бути узгодженими з викладачем.

По кожному питанню коротко, лаконічно викласти матеріал. **Повинно бути використано більше, ніж одне джерело по кожному питанню.** Обов'язково у квадратних дужках має стояти посилання на джерело, наприклад, [5, с. 26] – тобто 5-те джерело в переліку джерел в кінці роботи, сторінка 26. У разі недотримання даної вимоги робота повертається на доопрацювання. Бажано, щоб робота містила схеми, рисунки, таблиці авторської розробки, що показуватиме творчий та аналітичний підхід студента до розкриття обраної теми. Кожне питання бажано закінчити висновком щодо можливості використання даного підходу на вітчизняних підприємствах, перерахувати проблемні моменти з даної теми тощо.

Практична частина має складатися з трьох частин (додаток Б):

- діагностика зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства;
- фінансова діагностика підприємства;
- висновки та пропозиції щодо підвищення ефективності господарської діяльності підприємства.

Підприємство як базу дослідження в практичній частині студент обирає самостійно. Даним підприємством, наприклад, може бути підприємство по якому студент збирається виконувати дипломну роботу. Підприємство може бути будь-якої організаційно-правової форми власності. По бюджетним організаціям та банкам робота може виконуватися тільки у разі погодження даного питання з викладачем через значну відмінність методики фінансової діагностики від звичайних підприємств (і тільки якщо бюджетна організація чи банк є базою дипломного дослідження).

У разі труднощів з підбором підприємства студент може використати інформацію щодо акціонерних товариств з Веб-сторінки Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України: <http://smida.gov.ua/db/emitent> . Для ефективного користування ресурсом необхідна реєстрація.

Кожна робота виконується по окремому підприємству. У разі повторення підприємств роботи підлягають обов'язковій перевірці на плагіат та взаємокопіювання, у разі виявлення ідентичності чи плагіату можуть повертатися на доопрацювання та підлягати обов'язковому захисту для підтвердження самостійності виконання роботи.

Діагностика зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства виконується за допомогою методики описаної в 3.1 Методичних вказівок. У разі значних відхилень від методики робота повертається на доопрацювання.

При підготовці матеріалу можна використовувати статистичну інформацію про галузь, публікації з періодичних видань, інформацію з Інтернету, результати досліджень, які проводять на самому підприємстві. Загальний обсяг цього підрозділу може становити приблизно 12 сторінок.

При написанні цього підпункту надається й аналізується лише та інформація, яку реально можна отримати на підприємстві. Тому, необхідно звернути увагу на те, що зміст підпункту може бути доповнений іншою доречною інформацією, яка характеризує стабільність та надійність процесу матеріально-технічного забезпечення підприємства.

Фінансова діагностика підприємства виконується за допомогою методики описаної в 3.2 Методичних вказівок. У разі значних відхилень від методики робота повертається на доопрацювання.

Після кожної таблиці з результатами аналізу мають бути короткі висновки з інтерпретацією результатів.

Період, що аналізується в контрольній роботі становить 2 останні роки. Для аналізу використовуються Баланс та Звіт про фінансові результати досліджуваного підприємства, які наводяться в додатках до контрольної роботи (додаток Б).

Висновки та пропозиції щодо підвищення ефективності господарської діяльності підприємства повинні містити узагальнення проведеної діагностики зовнішнього та внутрішнього середовища, фінансової діагностики. обов'язковими є пропозиції та заходи щодо удосконалення результатів господарської діяльності підприємства в майбутньому.

Особливості виконання практичної контрольної роботи у разі якщо базою дослідження є бюджетна установа наведено в додатку Ж.

Список використаних джерел. Навести використані літературні джерела (підручники, статті, веб-сторінки тощо). Перелік джерел має бути не менше 5. На джерела мають бути посилання по тексту роботи.

2.2 Обсяг та оформлення контрольної роботи

Загальний обсяг контрольної роботи має не перевищувати 40 сторінок без урахування додатків.

Теоретична частина має містити узагальнення студента, творчий підхід до висновків. Висновки по результат практичної частини мають бути конструктивними та вирішувати проблеми виявлені під час проведення діагностики зовнішнього та внутрішнього середовища, а також фінансової діагностики.

Викладення матеріалу має бути стислим, лаконічним з уникненням розлогіх роздумів, самокопіювання. **При виконанні роботи необхідно посилатися на джерела.**

Приклад оформлення титульної сторінки наведено в додатку А.

Контрольну роботу оформлюють на одній сторінці аркушу білого кольору, дотримуючись таких вимог:

Шрифт	Times New Roman
Розмір шрифту основного тексту	14 пт
Розмір шрифту у таблицях	12 пт
Відстань між рядками в основному тексті	1.5 інтервали
Відстань між рядками в таблицях	Одинарний
Верхнє і нижнє поля	20 мм
Праве поле	10-15 мм
Ліве поле	25-30 мм
Відстань між заголовком та текстом	Пропущений один рядок
Відстань між пунктом і текстом	Пропуск рядка відсутній
Виділення заголовків	Жирний
Вирівнювання рядків	По ширині
Абзац	1,25 см

Шрифт друку повинен бути чітким, чорного кольору. Щільність тексту контрольної роботи повинна бути однаковою.

2.3 Строки подання контрольної роботи для перевірки

Виконана і належним чином оформлена контрольна робота має бути зда-на на кафедру не пізніше за тиждень до початку сесії. Після перевірки робота зраховується або не зраховується викладачем.

Підставою для зрахування роботи є:

- неповне виконання роботи, невисвітлення суттєвих аспектів питання;
- неналежне розкриття обох чи одного з питань контрольної роботи, застарілість окремих положень роботи чи нормативної бази;
- робота не містить висновків та власних узагальнень студента;
- робота не містить посилань на список використаних джерел;
- використана застаріла фінансова звітність;
- оформлення роботи не відповідає встановленим вимогам;
- наявний плагіат, самокопіювання;
- суттєве відхилення від встановлених у розділі 3 Методичних вказівок методик;
- суттєве перевищення обсягів, які вимагаються даними Методичними вказівками.

Роботи, які не відповідають встановленим вимогам за змістом чи формою мають бути допрацьовані.

3 ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ, НЕОБХІДНИЙ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

3.1 Методика проведення діагностики зовнішнього та внутрішнього середовища на основі SWOT-аналізу

Акронім SWOT був вперше введений в 1963 р. в Гарварді на конференції з проблем бізнес-політики професором К. Andrews. Оскільки SWOT аналіз в загальному вигляді не містить економічних категорій, його можна застосовувати до будь-яких організацій, окремих людей і країн для побудови стратегій в найрізноманітніших областях діяльності. SWOT-аналіз — аналіз в стратегічному плануванні, що полягає в розділенні чинників і явищ на чотири категорії:

- сильних (Strengths); слабких (Weaknesses) сторін проекту;
- можливостей (Opportunities), що відкриваються при його реалізації, та небезпек (Threats), пов'язаних з його здійсненням (рисунок 3.1).

	Позитивний вплив	Негативний вплив
Внутрішнє середовище	I “Сильні сторони” S	II “Слабкі сторони” W
Зовнішнє середовище	III “Можливості” O	IV “Загрози” T

Рисунок 3.1 – Матриця SWOT

Можлива схема проведення SWOT- аналізу:

- 1) провести аналіз зовнішнього середовища підприємства і скласти список зовнішніх можливостей і загроз для підприємства;
- 2) провести аналіз внутрішнього середовища підприємства і скласти список сильних і слабких сторін підприємства;
- 3) установити зв'язки між сильними і слабкими сторонами підприємства і зовнішніми можливостями і погрозами;
- 4) запропонувати можливі варіанти стратегій розвитку підприємства на базі проведеного SWOT-аналізу.

Підрозділ практичної частини “Діагностика зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства” необхідно почати з опису самого підприємства та діагностики зовнішнього середовища, а саме розкрити такі питання:

- коли та ким було засновано підприємство, історична довідка, предмет діяльності підприємства (види продукції, послуг, робіт, які виконуються тощо);
- організаційна форма власності, а також бажаною є інформація про засновників;
- підпорядкованість підприємства (у разі її наявності);
- короткий опис стану галузі, в якій працює підприємство (бажано навести статистичні дані по галузі за останні 3-5 років), необхідно проаналізувати тенденції розвитку галузі (при опису стану галузі виділити обов'язково фінансово-економічні фактори, конкурентні фактори, технологічні фактори, а також у разі їх наявності: соціальні, політичні, екологічні тощо).
- інша доречна інформація.

Результати аналізу викласти стисло та лаконічно. Обсяг аналізу зовнішнього середовища має бути не більше 7 сторінок. По результатах діагностики зробити висновки про ризики зовнішнього середовища, притаманні діяльності підприємства, оформивши таблицю 3.1.

Таблиця 3.1 – Зовнішні можливості і загрози

№	Фактори	Можливості	Загрози	Ступінь впливу
Обов'язкові:				
1	Фінансово-економічні			
2	Конкурентні:			
	товари-замінники			
	залежність від постачаль-			
	залежність від покупців			
	дії конкурентів та їх кіль-			
3	Технологічні			
Необов'язкові (у разі наявності):				
4	Політичні			
5	Соціальні			
6	Екологічні			
7	Міжнародні			
8	... (інші)...			

До фінансово-економічних факторів можуть належати фінансування даної галузі, економічні стадії розвитку (початкова, ріст, спад), вплив валютних курсів, кон'юнктура ринку, вплив інфляції, безробіття, регулювання експортно-імпортних операцій з боку держави, мито, тарифні ставки, ціноутворення, рівень собівартості тощо.

До конкурентних факторів належать конкуренція, яка притаманна галузі (описати підприємства, що є найближчими конкурентами щодо досліджуваного підприємства), регулювання діяльності даного підприємства з боку держави, наявність товарів-замінників, залежність від певних постачальників, покупців тощо.

До технологічних можуть належати новітні науково-технічні тенденції, своєчасна зміна технології, методики виконання робіт тощо.

Ступінь впливу в таблиці 3.1 зазначається незначний, середній чи значний.

Аналіз внутрішнього середовища підприємства полягає в обстеженні основних функціональних зон підприємства з метою виявлення її стратегічно сильних і слабких сторін. Схема проведення аналізу внутрішнього середовища аналогічна описаній раніше схемі аналізу зовнішнього середовища і включає виявлення найбільш значимих факторів внутрішнього середовища, характеристики їх стану і тенденцій розвитку, оцінку напряду і ступеня впливу факторів на організацію.

Опис внутрішнього середовища провести, розкриваючи такі питання:

- органи управління підприємством;
- виробнича структура підприємства;
- кваліфікаційний рівень працюючих, плинність кадрів тощо;
- маркетингові заходи по збуту продукції, політика ціноутворення;
- інше (питання фінансування, технології виробництва і т.д.).

Отримані результати аналізу внутрішнього середовища підприємства необхідно представити у вигляді списку сильних і слабких сторін підприємства, упорядкованих по зниженню ступеня їхньої значимості (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 – Внутрішні можливості і загрози

№	Фактори	Сильні сторони	Слабкі сторони	Ступінь впливу
Обов'язкові:				
1	Виробництво (виконання робіт, надання послуг)			
2	Персонал			
3	Маркетинг			
4	Організація управління			
5	Фінанси			
Необов'язкові (у разі наявності):				
4	Науково-дослідні розробки			
5	Охорона праці			
6	... (інші)...			

Необхідно уважно проаналізувати всі можливі комбінації характеристик зовнішнього і внутрішнього середовища та розробити заходи та пропозиції, щодо стратегії подальшого підвищення ефективності господарської діяльності, що викласти у підрозділі 2.3 контрольної роботи (додаток Б).

Недоліки SWOT-аналізу:

- SWOT-аналіз є просто інструментом для отримання наочної структурованої інформації, він не містить чітких рекомендацій або конкретних сформульованих відповідей. Далі – робота аналітика;
- простота SWOT-аналізу оманлива, його результати надзвичайно залежні від повноти і якості вихідної інформації. Для об'єктивного SWOT-аналізу

потрібні експерти з глибоким розумінням тенденцій розвитку ринку та його поточного стану, або здійснити великий обсяг роботи по збору та аналізу первинної інформації.

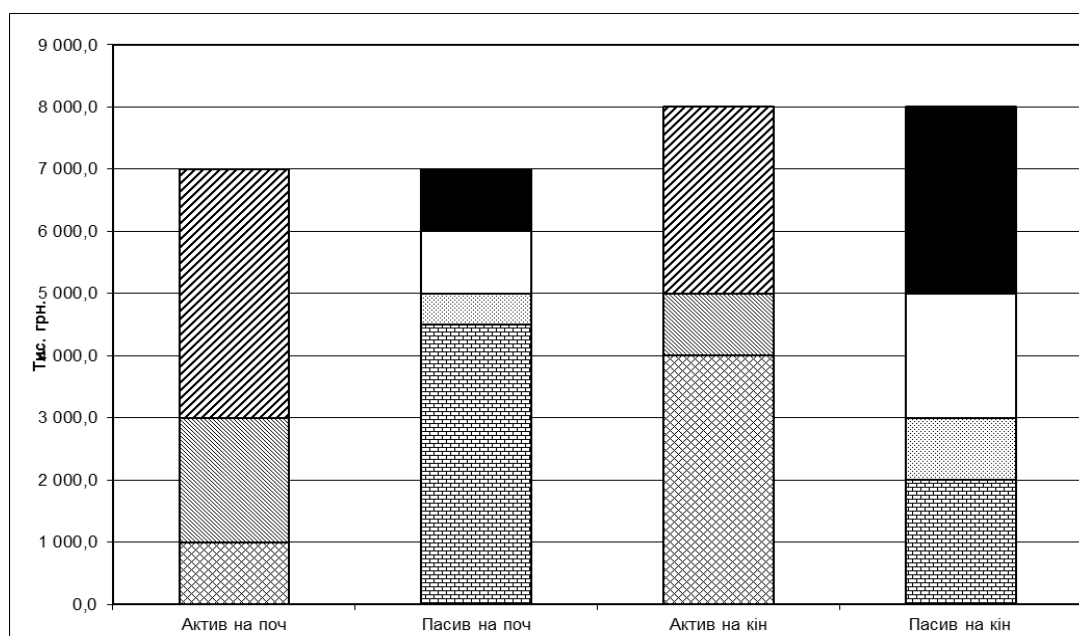
- у процесі формування таблиць можуть бути допущені механічні помилки (втрата важливих факторів або включення зайвих, некоректна оцінка вагових коефіцієнтів та інше).

3.2 Методика проведення фінансової діагностики

Метою фінансової діагностики є наглядна оцінка динаміки розвитку підприємства та його фінансового стану. Прийоми фінансової діагностики:

1) спрощені прийоми діагностики:

- **горизонтальний аналіз** – порівняння кожного показника звітності поточного періоду з показником звіту за попередній період (доцільною може бути діаграма балансу, відображена на рисунку 3.2).
- **вертикальний аналіз** – процентне визначення впливу різних факторів на кінцевий фінансовий результат (результати вертикального аналізу доцільно відображати у вигляді діаграми балансу, яка наведена на рисунку 3.3).
- **аналіз за допомогою коефіцієнтів** – розрахунок відношень між окремими фінансовими показниками діяльності підприємства.

F		основні засоби та інші необоротні активи
Z		запаси і витрати майбутніх періодів
Ra		грошові кошти, розрахунки та інші активи
Nc		джерела власних коштів
Kt		довгострокові кредити і позики
Kt		короткострокові кредити та позики
Rp		кредиторська заборгованість та інші короткострокові пасиви

Рисунок 3.2 – Діаграми структури балансу при вертикальному аналізі (другий підхід, спрямований на відображення абсолютної зміни показників)

2) розгорнуті прийоми діагностики:

- **трендовий аналіз** – порівняння показників поточного і попередніх періодів з визначенням тренду як тенденції їх динаміки розвитку.
- **порівняльний аналіз** – внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими видами діяльності, а також міжгосподарський аналіз показників підприємства порівняно з конкурентами або з середньогалузевими показниками.
- **факторний аналіз** – визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник діяльності підприємства.

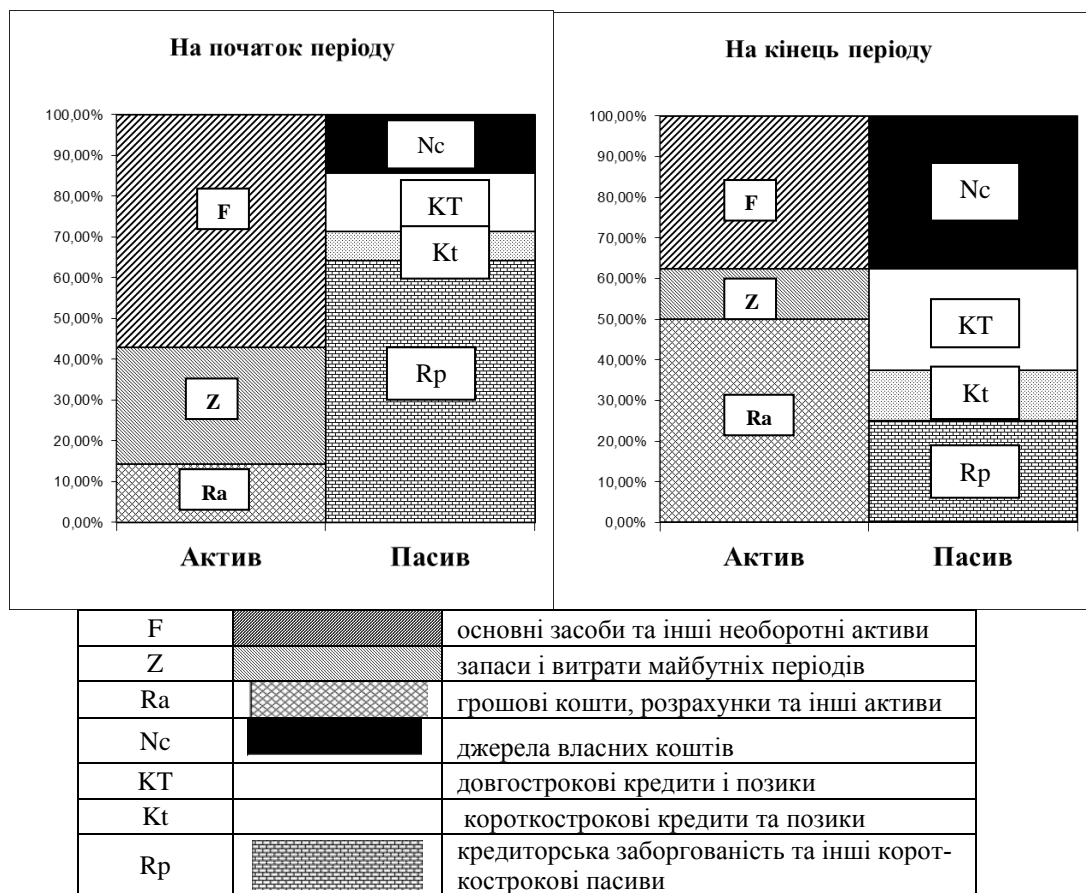

Рисунок 3.3 – Діаграми структури балансу при вертикальному аналізі (перший підхід, спрямований на відображення структури)

Для цілей контрольної роботи провести фінансову діагностику необхідно у такій послідовності:

1. Скласти аналітичний баланс за формою наведеною у додатку Г;
2. Побудувати діаграми балансу (рисунок 3.2 та рисунок 3.3);
3. Скласти таблицю узагальнюючих показників діяльності підприємства (форма наведена у додатку Д);
4. Провести аналіз за допомогою коефіцієнтів (приклад оформлення таблиць аналізу наведений у додатку Е, а формули розрахунку нижче);
5. Зробити узагальнюючі висновки.
6. Пропозиції по результатах аналізу навести у частині 2.3 контрольної роботи.

Діагностика ліквідності та платоспроможності

Ліквідність у загальному розумінні означає здатність цінностей перетворюватися в грошові кошти. Вона характеризується наявністю в підприємства ліквідних засобів у формі залишку грошей у касі, грошових коштів на рахунках у банку та тих елементів оборотних активів, що легко реалізуються. **Ступінь ліквідності** визначається тривалістю часового періоду, протягом якого ця трансформація може бути здійснена. Чим коротший період, тим вища ліквідність цього виду активів. Таким чином, ліквідність, з одного боку, є часом, а з іншого – сумою, одержанною від продажу активу.

Платоспроможність підприємства характеризується його можливістю і здатністю своєчасно й повністю виконувати свої фінансові зобов'язання перед внутрішніми та зовнішніми партнерами, а також державою.

Основними ознаками платоспроможності є:

- наявність у достатньому обсязі коштів на поточному рахунку;
- відсутність простроченої кредиторської заборгованості.

Аналіз ліквідності та платоспроможності завжди проводяться одночасно.

Існують 2 основні підходи до аналізу ліквідності та платоспроможності:

1. Аналіз ліквідності балансу підприємства шляхом групування та співставлення активів і пасивів.
2. Аналіз ліквідності балансу за допомогою коефіцієнтів.

При виконанні фінансової діагностики для цілей контрольної роботи необхідно опрацювати обидва підходи.

Перший підхід. Аналіз ліквідності балансу підприємства шляхом групування та співставлення активів і пасивів.

За ступенем ліквідності статті активів умовно можна розподілити на чотири групи:

Перша група (A₁) — це **абсолютно ліквідні активи**, такі як грошові кошти та короткострокові фінансові вкладення. Якщо позначити через A рядки балансу, то формула для знаходження активів першої групи буде мати вигляд:

$$A_1 = A_{220} + A_{230} + A_{240} \quad (3.1)$$

Друга група (A₂) — **активи, що швидко реалізуються**. Це готова продукція, відвантажені товари і дебіторська заборгованість. Ліквідність таких активів різна і залежить від низки факторів: своєчасності відвантаження продукції, оформлення банківських документів, швидкості платіжного документообороту в банках, попиту на продукцію та її конкурентоспроможності, місцезнаходження контрагентів та їх платоспроможності, умов надання комерційних кредитів покупцям, форм розрахунків тощо. **Слід зауважити, що основним компонентом цієї групи є дебіторська заборгованість**. З метою підвищення ліквідності підприємство деякою мірою може управляти активами другої групи, зокрема змінюючи строки кредитування покупців.

$$A_2 = A_{130} + A_{140} + A_{150} + A_{160} + A_{170} + A_{180} + A_{190} + A_{200} + A_{210} \quad (3.2)$$

Третя група (A₃) — це активи, що повільно реалізуються. До них належать виробничі запаси та незавершене виробництво. Говорячи про меншу ліквідність запасів порівняно з іншими видами оборотних активів, ми виходимо саме із суті кругообороту грошових коштів на підприємстві. Безумовно, якщо запаси сировини, матеріалів, розглядати як товар, їх ліквідність може бути надто високою. Однак у даному випадку запаси розглядаються як проміжний елемент технологічного процесу.

$$A_3 = A_{100} + A_{110} + A_{120} + A_{250} + A_{270} \quad (3.3)$$

Четверта група (A₄) — це активи, що важко реалізуються. До них відносять основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові вкладення, незавершене будівництво.

$$A_4 = A_{080} \quad (3.4)$$

У складі короткострокових пасивів можна виділити зобов'язання різного ступеня строковості, то одним зі способів оцінки ліквідності на стадії попереднього аналізу є зіставлення певних елементів активу з елементами пасиву.

У зв'язку з цим усі зобов'язання підприємства залежно від строковості їх погашення поділяють на чотири групи:

Перша група (П₁) — найбільш строкові зобов'язання (кредиторська заборгованість та кредити банку, строк повернення яких настав).

$$П_1 = П_{550} + П_{560} + П_{570} \quad (3.5)$$

Друга група (П₂) — середньострокові зобов'язання (короткострокові кредити банку).

$$П_2 = П_{620} - (П_{550} + П_{560} + П_{570}) + П_{430} + П_{630} \quad (3.6)$$

Третя група (П₃) — довгострокові зобов'язання (довгострокові кредити банку та позики).

$$П_3 = П_{480} \quad (3.7)$$

Четверта група (П₄) — власний (акціонерний) капітал, що постійно є в розпорядженні підприємства.

$$П_4 = П_{380} \quad (3.8)$$

Схематично процедура порівняння статей активів з відповідними статтями пасивів подана на рисунку 3.4.

Баланс вважають абсолютно ліквідним, якщо:

$$A_1 \geq П_1; A_2 \geq П_2; A_3 \geq П_3; A_4 \leq П_4 \quad (3.9)$$

При цьому, якщо виконуються перші три обов'язкові умови ліквідності $A_1 \geq П_1; A_2 \geq П_2; A_3 \geq П_3$, тобто поточні активи перевищують зовнішні зобов'язання підприємства, то виконується і остання нерівність $A_4 \leq П_4$, яка має балансуєчий характер та підтверджує наявність у суб'єкта господарювання власних оборотних коштів і означає дотримання мінімальної умови фінансової стійкості.

Невиконання однієї з перших трьох нерівностей свідчить про порушення ліквідності балансу. При цьому нестача коштів по одній групі активів компенсується їх надлишком по іншій групі лише теоретично, оскільки при цьому має місце компенсація за вартісною величиною. Однак у реальній платіжній ситуації менш ліквідні активи не можуть замінити більш ліквідні. Тому якщо будь-яка з нерівностей має знак, протилежний зафіксованому в оптимальному варіанті, ліквідність балансу більшою або меншою мірою буде відрізняться від абсолютної.

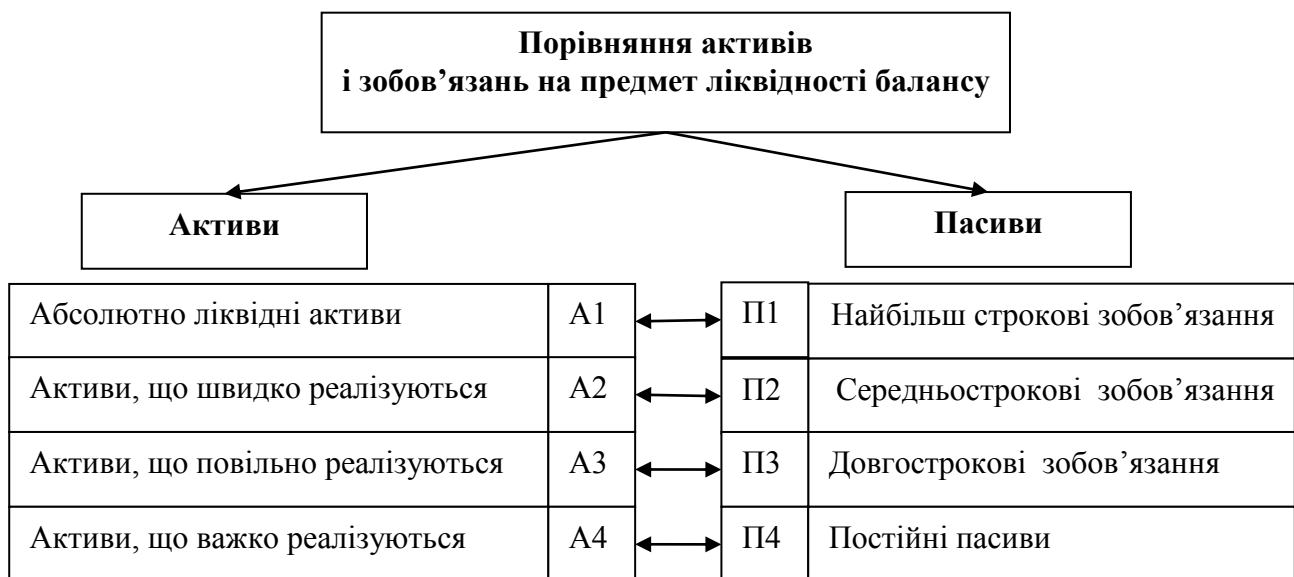

Рисунок 3.4– Класифікація статей балансу для аналізу ліквідності

Другий підхід. Аналіз ліквідності балансу за допомогою коефіцієнтів

Аналіз ліквідності балансу за допомогою коефіцієнтів представлено в таблиці 3.3.

Чисті оборотні активи (робочий капітал, функціонуючий капітал) – їх величина характеризує частину оборотних активів підприємства, яка сформована за рахунок власного та довгострокового залученого капіталу. Наявність у підприємства чистого робочого капіталу означає не лише його здатність сплатити поточні борги, а й наявність можливостей для розширення діяльності та інвестування. Оптимальний розмір показника залежить від сфери діяльності, обсягу реалізації, кон'юнктури ринку. Для оцінки достатності чистого робочого капіталу необхідно порівняти його з аналогічним показником інших підприємств. Проте в будь-якому випадку зростання цього показника роз-

глядається як позитивна тенденція.

Таблиця 3.3– Показники ліквідності та платоспроможності

Показник	Формула розрахунку	Формула розрахунку з використанням статей балансу (ф. №1)
1. Величина чистих оборотних активів (робочий, функціонуючий капітал)	Поточні активи – Поточні зобов'язання	(Ряд. 260+ряд. 270) – (ряд. 620+ряд. 630)
2. Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності (покриття)	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	$\frac{\text{Ряд.260} + \text{ряд.270}}{\text{Ряд.620} + \text{ряд.630}}$
3. Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності	$\frac{\text{Грошові кошти} + \text{Поточні фінансові інвестиції} + \text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	$\frac{\text{Ряд. 230} + \text{ряд. 240} + \text{ряд.220} + \text{ряд.160} + \text{ряд.170...210}}{\text{Ряд.620} + \text{ряд.630}}$
4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{Грошові кошти} + \text{Поточні фінансові інвестиції}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	$\frac{\text{Ряд.230} + \text{ряд.240} + \text{ряд.220}}{\text{Ряд.620} + \text{ряд.630}}$
5. Коефіцієнт маневрування власних оборотних коштів	$\frac{\text{Грошові кошти} + \text{Поточні фінансові інвестиції}}{\text{Чисті оборотні активи}}$	$\frac{\text{Ряд.230} + \text{ряд.240} + \text{ряд.220}}{(\text{Ряд.260} + \text{ряд. 270}) - (\text{Ряд.620} + \text{ряд.630})}$
6. Коефіцієнт маневрування власного капіталу	$\frac{\text{Чисті оборотні активи}}{\text{Власний капітал}}$	$\frac{(\text{р.260} + \text{р.270}) - (\text{р.620} + \text{р.630})}{\text{р.380}}$

Коефіцієнт поточної ліквідності дає узагальнену оцінку ліквідності активів, показуючи, скільки гривень поточних активів підприємства припадає на одну грошову одиницю поточних зобов'язань. Логіка обчислення цього коефіцієнта полягає в тому, що підприємство погашає поточні зобов'язання за рахунок поточних активів. Якщо поточні активи перевищують поточні зобов'язання, підприємство можна розглядати як таке, що успішно функціонує. **В більшості літературних джерел визначено, що коефіцієнт покриття, більший за 2, свідчить про сприятливий стан ліквідності активів підприємства.** Слід зазначити, що таке нормативне значення коефіцієнта розраховано на основі зарубіжної статистики. Нормальним є значення цього показника 1 - 1,5 для підприємств із стабільним фінансовим станом. Проте слід зауважити, що коефіцієнт покриття не є абсолютним показником спроможності повернути борги, оскільки він характеризує лише наявність оборотних активів і не відображує їх якість.

Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності на відміну від попереднього враховує якість активів і є більш суворим показником ліквідності, оскільки при його розрахунку враховують найбільш ліквідні поточні активи (запаси не враховуються). **У літературі найчастіше визначають орієнтовне нижнє значення показника, що дорівнює 1.** В інших джерелах нормативне зна-

чення коефіцієнта швидкої ліквідності встановлено на рівні 0,6-0,8 [2], проте ця оцінка має умовний характер. Аналізуючи динаміку цього коефіцієнта, слід звергати увагу на чинники, що зумовили його зміну. Так, якщо зростання коефіцієнта відбулося за рахунок збільшення розмірів дебіторської заборгованості, то це навряд чи характеризуватиме діяльність підприємства позитивно. Тому динаміку цього показника слід розглядати лише в тісному взаємозв'язку з динамікою коефіцієнта абсолютної ліквідності.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує частину короткострокової заборгованості, яку підприємство має можливість погасити негайно. Він є найбільш жорстким критерієм ліквідності підприємства. Зростання цього показника характеризує підприємство з позитивного боку. Зарубіжними експертами визначено нижню межу показника, яка дорівнює 0,2, тобто вважають, що і 20 % поточних зобов'язань підприємство повинно мати можливість погасити в будь-який момент. Проте за умови нормальної, стабільної роботи підприємства та якісного управління фінансами коефіцієнт абсолютної ліквідності може наближатися до нуля. Адже якщо підприємство залишає навіть 20 % грошових коштів від розміру короткострокової заборгованості, воно фактично вилучає їх зі свого обороту і, як наслідок, використовує свої оборотні активи менш ефективно, ніж його конкуренти. Положенням про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, **значення коефіцієнта визначено > 0 за умови його збільшення в динаміці.**

Коефіцієнт маневрування власного капіталу показує, яка частина власного оборотного капіталу знаходиться в обороті. Високе значення забезпечує гнучкість у використанні власних коштів підприємства.

Діагностика фінансової незалежності та структури капіталу

З позиції довгострокової перспективи фінансова стійкість підприємства характеризується структурою джерел коштів, ступенем залежності від зовнішніх інвесторів і кредиторів. Джерелами коштів підприємства є власний і позиковий капітал. Співвідношення між цими величинами дасть змогу оцінити довгострокову платоспроможність підприємства (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Показники фінансової незалежності

Показник	Формула розрахунку	Формула розрахунку з використанням статей балансу
1. Коефіцієнт незалежності (автономії, власного капіталу)	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	$\frac{\text{Ряд 380}}{\text{Ряд 640}}$
2. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	$\frac{\text{Ряд 430} + \text{ряд 480} + \text{ряд 620} + \text{ряд 630}}{\text{Ряд 640}}$
3. Коефіцієнт фінансової стабільності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Позиковий капітал}}$	$\frac{\text{Ряд 380}}{\text{Ряд 430} + \text{ряд 480} + \text{ряд 620} + \text{ряд 630}}$

Продовження таблиці 3.4

Показник	Формула розрахунку	Формула розрахунку з використанням статей балансу
4. Коефіцієнт фінансової залежності (капіталізації)	$\frac{\text{Валюта балансу}}{\text{Власний капітал}} =$ $= \frac{1}{\text{Коефіцієнт незалежності}}$	$\frac{\text{Ряд 640}}{\text{Ряд 380}}$
5. Коефіцієнт заборгованості	$\frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Власний капітал}}$	$\frac{\text{Ряд 430} + \text{ряд 480} + \text{ряд 620} + \text{ряд 630}}{\text{Ряд 380}}$

Коефіцієнт незалежності визначає частку коштів власників підприємства в загальній сумі коштів, вкладених у його майно, та характеризує незалежність підприємства від позикових коштів. Чим вище значення цього показника, тим більш фінансово стійке, стабільне і незалежне від кредиторів підприємство. Слід зазначити, що значення показника $> 0,5$, яке визначено більшістю існуючих методик, є цілком прийнятним для оцінки вітчизняних підприємств.

Усі інші показники, які наведені в таблиці 3.4, є похідними від коефіцієнту незалежності, тому їх значення не розглядаються. Показники ділової активності дають змогу оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої кошти.

Діагностика рентабельності діяльності підприємства

Рентабельність (від нім. *rentabel* — дохідність, прибутковість) — це рівень прибутковості, що вимірюється у відсотках. Підприємство вважають рентабельним, якщо доходи від реалізації продукції (робіт, послуг) покривають витрати виробництва і, крім того, забезпечує суму прибутку, достатню для нормального функціонування підприємства.

Показники рентабельності можна розрахувати за допомогою таблиці 3.6. Показники рентабельності є втіленням ефективності діяльності підприємства, використання його власного капіталу та активів.

Рентабельність за валовим прибутком показує, скільки гривень (копійок) валового прибутку припадає на 1 грн чистої виручки. Може визначатися й у процентах. Чим вище цей показник, тим краще.

Рентабельність за операційним прибутком показує, скільки гривень (копійок) операційного прибутку припадає на 1 грн чистого доходу (виручки). Може визначатися й у процентах. Чим вище цей показник, тим краще.

Рентабельність за чистим прибутком показує, скільки гривень (копійок) операційного прибутку припадає на 1 грн чистого доходу (виручки). Може визначатися й у процентах. Чим вище цей показник, тим краще.

Таблиця 3.5 – Показники прибутковості підприємства

Показник	Формула розрахунку	Формула розрахунку з використанням статей звітності
1. Валова рентабельність реалізації (рентабельність за валовим прибутком)	$\frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Чистий дохід}}$	$\frac{\text{Ряд. 050 ф. №2}}{\text{Ряд. 035 ф. №2}}$
2. Операційна рентабельність реалізації (рентабельність за операційним прибутком)	$\frac{\text{Операційний прибуток}}{\text{Чистий дохід}}$	$\frac{\text{Ряд. 100 ф. №2}}{\text{Ряд. 035 ф. №2}}$
3. Чиста рентабельність реалізації (рентабельність за чистим прибутком)	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід}}$	$\frac{\text{Ряд. 220 ф. №2}}{\text{Ряд. 035 ф. №2}}$
4. Рентабельність продукції	$\frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Собівартість продукції}}$	$\frac{\text{Ряд. 050 ф. №2}}{\text{Ряд. 040 ф. №2}}$
5. Рентабельність власного капіталу (ROE)	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Сер. величина власн. капіталу}}$	$\frac{\text{Ряд. 220 ф. №2}}{(\text{Ряд. 380 гр. 3 ф. №1} + \text{Ряд. 380 гр. 4 ф. №1}) / 2}$
6. Рентабельність активів (ROA)	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня величина активів}}$	$\frac{\text{Ряд. 220 ф. №2}}{(\text{Ряд. 280 гр. 3 ф. №1} + \text{Ряд. 280 гр. 4 ф. №1}) / 2}$

Діагностика ділової активності підприємства

Показники ділової активності дають змогу оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої кошти. До цієї групи відносять показники оборотності, які мають велике значення для оцінки фінансового стану підприємства, оскільки швидкість обороту коштів, тобто швидкість перетворення їх на грошову форму, безпосередньо впливає на платоспроможність підприємства (таблиця 3.6).

Коефіцієнт оборотності активів відображає скільки разів за рік активи підприємства перетворюються в грошову форму через виручку від реалізації товарів, робіт, послуг.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості відображає скільки разів за рік відбувається повний розрахунок з дебіторами (покупцями товарів, робіт, послуг).

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості відображає скільки разів відбувається повний розрахунок з кредиторами (постачальниками товарів, робіт, послуг).

На основі даних коефіцієнтів можна розрахувати тривалість розрахунку по дебіторській заборгованості та по кредиторській заборгованості протягом року в днях.

Таблиця 3.6 – Показники ділової активності підприємства

Показник	Формула розрахунку	Формула розрахунку з використанням форм звітності
1. Коефіцієнт оборотності активів (коефіцієнт трансформації капіталу, ресурсовіддача)	$\frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середній підсумок балансу}}$	$\frac{\text{Ряд 010 ф. №2}}{(\text{Ряд 280 гр. 3 ф. №1} + \text{ряд 280 гр. 4 №1}) / 2}$
2. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$\frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середня дебіторська заборгованість}}$	$\frac{\text{Ряд 010 ф. №2}}{(\text{Ряд 160} + \text{ряд 170...210 гр. 3 ф. №1} + \text{Ряд 160} + \text{ряд 170...210 гр. 4 ф. №1}) / 2}$
3. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$\frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середня кредиторська заборгованість}}$	$\frac{\text{Ряд 010 ф. №2}}{(\text{Ряд 620 гр. 3 ф. №1} + \text{Ряд 620 гр. 4 ф. №1}) / 2}$
4. Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів	$\frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середні виробничі запаси}}$	$\frac{\text{Ряд 040 ф. №2}}{(\text{Ряд 100...140 гр. 3 ф. №1} + \text{Ряд 100...140 гр. 4 ф. №1}) / 2}$
5. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середня величина власного капіталу}}$	$\frac{\text{Ряд 035 ф. №2}}{(\text{Ряд 380 гр. 3 ф. №1} + \text{Ряд 380 гр. 4 ф. №1}) / 2}$
6. Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	$\frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середня вартість основних засобів}}$	$\frac{\text{Ряд 035 ф. №2}}{(\text{Ряд 031 гр. 3 ф. №1} + \text{Ряд 031 гр. 4 ф. №1}) / 2}$
7. Коефіцієнт оборотності активів	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середня величин оборотних активів}}$	$\frac{\text{Ряд 035 ф. №2}}{(\text{Ряд 060 гр. 3 ф. №1} + \text{Ряд 060 гр. 4 ф. №1}) / 2}$
8. Тривалість обороту дебіторської заборгованості	$\frac{360}{\text{Коеф. оборотності дебітор. заборгованості}}$	×
9. Тривалість обороту кредиторської заборгованості	$\frac{360}{\text{Коеф. оборотності кредитор. заборгованості}}$	×
10. Тривалість обороту в днях	$\frac{\text{Кількість календарних днів звітного періоду}}{\text{Коефіцієнт оборотності}}$	×
11. Тривалість операційного циклу в днях	Тривалість обороту дебіторської заборгованості + Тривалість обороту запасів	×
12. Тривалість фінансового циклу в днях	Тривалість операційного циклу – Тривалість обороту кредиторської заборгованості	×

Важливим є порівняння коефіцієнтів оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості. Вважається позитивним, коли тривалість розрахунку по дебіторській заборгованості є меншою, ніж по кредиторській. Це означає, що покупці розраховуються з підприємством швидше, ніж з підприємство з постачальниками, а отже відбувається використання комерційного кредиту, тобто підвищується ефективність використання оборотних коштів.

З приводу коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості, то існують також інші формули його розрахунку [1]:

$$\begin{aligned} \text{Коеф. обор. кредит. заборг.} &= \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середня кредиторська заборгованість}} = \\ &= \frac{\text{Ряд. 035 ф. №2}}{\left[\frac{(\text{Ряд.620гр.3ф.1} - \text{ряд.500гр.3ф.1} - \text{ряд.510гр.3ф1}) + (\text{Ряд.620гр.4ф.1} - \text{ряд.500гр.4ф.1} - \text{ряд.510гр.4 ф1})}{2} \right]} \end{aligned} \quad (3.10)$$

або

$$\begin{aligned} \text{Коеф. обор. кредит. заборг.} &= \frac{\text{Собівартість реал. продукції (товару)}}{\text{Середня кред заборгованість за продукцію (товар)}} = \\ &= \frac{\text{Ряд. 040 ф. №2}}{\left[(\text{Ряд.520гр.3ф.1} + \text{ряд.530гр.3ф.1}) + (\text{Ряд.520гр.4ф.1} + \text{ряд.530гр.4ф.1}) \right] / 2} \end{aligned} \quad (3.11)$$

Використання тої чи іншої формули розрахунку коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості пов'язано з професійною думкою аналітика та господарської ситуації щодо підприємства. Так, формула 3.10 оперує поняттям чистого доходу в чисельнику. В знаменнику використовується кредиторська заборгованість без банківських кредитів. Така формула розрахунку найбільш придатна для підприємств-неплатників ПДВ, при порівнянні термінів розрахунку по дебіторській та кредиторській заборгованості. При значному використанні кредитних ресурсів доцільно обрати формулу з таблиці 3.6. Для торговельних підприємств доцільною для розрахунку може бути формула 3.11, так як вона дозволяє підрахувати термін розрахунку по придбаному товару (торгівельна націнка (надбавка) призначена для покриття витрат обігу).

Коефіцієнт оборотності основних засобів відображає ефективність використання ресурсів, вкладених в основні засоби, ефективність їх використання. При цьому основні засоби необхідно оцінювати за первісною вартістю, так як на залишкову вартість впливає сума нарахованої амортизації.

Трактування економічного змісту інших показників є аналогічним до вищеведеного.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. Я. Базилінська — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 328 с.
2. Островська О. Оцінка фінансового стану підприємств в умовах стандартизації фінансової звітності // Бухгалтерський облік і аудит. — 2003. — № 2. — С. 28-35.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Навчальна література

1. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. — 2-ге вид., без змін. — К.: КНЕУ, 2007. — 592 с.
2. Бутко М.П., Акименко О.Ю., Мурашко М. І., Оліфіренко Л.Д, Повна С.В. Інвестиційний менеджмент: теорія і практика: Навч. посібник. — Ніжин: ТОВ Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2009. — 451 с.
3. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економічна діагностика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. — Київ, Центр навчальної літератури, 2007. — 307 с.
4. Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. — 3-тє вид. — К.: Лібра, 2006. — 704 с.
5. Загорна Т.О. Економічна діагностика. Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, — 2007. — 400 с.
6. Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. Економічна безпека підприємства: навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 256 с.
7. Коваль П.Ф., Шкарлет С.М., Мосійчук О.С. Бухгалтерський облік і прийняття управлінських рішень: Навчальний посібник. Чернігів: Чернігівський ЦНТЕІ, 2006. — 267 с.
8. Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижиков В.С., Панков В.А., Герасимов А.А., Ровенська В.В. Економічний аналіз и діагностика стану сучасного підприємства/ видання 2-ге перероблене та доповнене. Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 400 с.
9. Костенко. Т.Д., Герасимов А.А., Рижиков В.С., Касьянюк С.В. Економічна діагностика. Практикум: — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 186 с.
10. Костирко В.С. Програмне забезпечення фінансового менеджменту: Навч. посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 192 с.
11. Козаченко С.В., Шкарлет С.М., Бобришева-Шкарлет Т.О. Діагностика та оцінка кризового стану суб’єктів підприємницької діяльності: навчальний посібник. — Чернігів: РВК “Деснянська правда”, 2005. — 264 с.
12. Мошенський С.З., Олійник О.В. Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. / За ред. д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинця. — 2-ге вид. доп. і перероб. — Житомир: ПП “Рута”, 2007. — 704 с.

13. Подільська В.О., Ярієш О.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 186 с.

14. Шкарлет, С.М. Аналіз фінансового стану промислових підприємств : навчальний посібник : рекомендовано МОН України / С. М. Шкарлет, Г. В. Кравчук. – К. : Дорадо-Друк, 2009. – 290 с.

15. Яшкіна Н.В. Оцінка бізнесу: Навчальний посібник. – К.: Алерта, 2010. – 440 с.

Методична література

16. Економічний аналіз на підприємствах різних галузей. Ч.2 “Торгівля”: Метод. вказівки до практичних занять з проведення практичних занять для студентів спеціальності 6.030509 “Облік і аудит” / Укл. Л.Б. Іванова; Кафедра обліку і аудиту. – Чернігів: ЧДТУ, 2009. – 148 с.

Допоміжна література

17. Бутко М.П., Акименко О.Ю., Васильєва Н.В., Дерій Ж.В., Мініна О.В., Мурашко М.І., Уляненко Ф.М., Шадура-Никипорець Н.Т. Економіка: навчальний посібник / за ред. М.П. Бутка. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2011. – 612 с.

18. Бутко М.П., Дітковська М.Ю., Мурашко М.І., Олійченко І.М., Оліфіренко Л.Д. Системи і моделі: теорії, методологія, практика. – Ніжин: “Аспект-поліграф”, 2007. – 350 с.

19. Євдокимова Н. М., Кірієнко А. В. Економічна діагностика: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2005. – 110 с.

20. Івахненко В.М. Теорія економічного аналізу: Навч. посіб. / Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. — К. : КНЕУ, 2006. – 232с.

21. Костирко Л.А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства: Монографія. – 2-ге вид. , перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2008. – 336 с.

22. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу: навч. посібник. – К. : Знання, 2008. – 639с.

23. Лень В С.. Управлінський облік: Навч. посібник. — 2.вид., випр. — К.: Знання-Прес, 2006. – 317с.

24. Лень В.С, Гливенко В.В. Звітність підприємства. Підручник, 3-ге видання. – К.: Каравела, 2010.–672 с.

25. Лень В.С. Стандарти бухгалтерського обліку в Україні: навчальні матеріали для студ. вищих навч. закл. екон. спец.. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 440 с.

26. Онищенко В.П. Методика та організація консолідованої фінансової звітності. – Чернігів: КП “Чернігівські обереги”, 2009. – 168 с.

27. Онищенко В.П. Діагностика рівня беззбитковості в умовах багатопродуктового виробництва // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія “Економічні науки” : науковий збірник. – Чернігів: Видавництво ЧДТУ”, 2012. – Випуск № 3(60). – С. 60-65.

28. Онищенко В.П. Рівень страхових виплат як показник розвитку страхового

ринку України // Вісник Чернігівського державного технологічного університету: зб. – Чернігів: ЧДТУ, 2010. – №43. – С.201-208.

29. Онищенко В.П. Концептуальні основи застосування методу участі в капіталі // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 2. – С. 9-12.

30. Онищенко В.П. Розподіл внутрішньогрупового прибутку при консолідації фінансових звітів // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 5. – С. 22-29.

31. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві [монографія] /Терещенко О.О. – К.: КНЕУ, 2004. – 272 с.

32. Шкарлет С.М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: Монографія. — К.: Книжкове вид-во НАУ, 2007. — 432 с.

Додаток А

Приклад оформлення титульного листа контрольної роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра обліку і аудиту

КОНТРОЛЬНА РОБОТА
з дисципліни “Економічна діагностика”

Залікова книжка студента
№ _____

Номер студента в списку групи _____

Студента(-ки) 6-го курсу
заочної форми навчання групи _____

_____
(Прізвище, ім'я, по-батькові)

Викладач:

_____
(Прізвище, ім'я, по-батькові, ступінь, звання)

ЧЕРНІГІВ 2013

Зміст

1. Теоретична частина.....	2
1.1 Збалансована система показників (BSC) як засіб управління компанією	2
1.2 Доходний підхід до оцінки бізнесу.....	12
2. Практична частина.....	23
2.1 Діагностика зовнішнього та внутрішнього середовища ПрАТ “Куликівський маслозавод”.....	23
2.2 Фінансова діагностика ПрАТ “Куликівський маслозавод”.....	30
2.3 Висновки та пропозиції щодо підвищення ефективності господарської діяльності ПрАТ “Куликівський маслозавод”.....	41
Список використаних джерел.....	43
Додаток А. Баланс ПрАТ “Куликівський маслозавод”.....	44
Додаток Б. Звіт про фінансові результати ПрАТ “Куликівський маслозавод”.	47

I теоретичний блок

“Діагностика зовнішнього та внутрішнього середовища”

1. Програмні комп'ютерні пакети в економічній діагностиці.
2. Методика аналізу конкурентів по Портеру та можливість її використання в економічній діагностиці.
3. Вхідні бар'єри в галузі та способи їх створення і збереження.
4. Вихідні галузеві бар'єри і прибутковість.
5. Національний захист економічної конкуренції в Україні.
6. Антимонопольна боротьба: доцільність та оцінка рівня концентрації ринку.
7. Управлінська діагностика та її практичне втілення.
8. Діагностика виробничого потенціалу підприємства.
9. Збалансована система показників (BSC) як засіб управління компанією.
10. Визначення стратегічного становища підприємства в системі координат SPACE.
11. Економіко-математичні методи та специфіка їх використання в економічній діагностиці.
12. Експертні методи та їх використання в економічній діагностиці.
13. Статистичні методи та їх використання в економічній діагностиці.
14. Дослідження валютних ринків, коливань валютних курсів у економічній діагностиці зовнішнього середовища
15. Діагностика стратегічної зони господарювання підприємства
16. Діагностика (оцінка) потенціалу підприємства.
17. Прикладні методи оцінки потенціалу підприємства.
18. Групи індикаторів (показників) оцінки рівня розвитку підприємств.
19. Маркетингові заходи для підвищення конкурентоспроможності продукції.
20. Науково-технічні фактори зовнішнього середовища та їх вплив на діяльність підприємства
21. Соціально-культурні фактори зовнішнього середовища та їх вплив на діяльність підприємства
22. Види стратегій розвитку підприємства.
23. Оцінка ефективності системи менеджменту крізь призму загальних результатів діяльності підприємства.
24. Приклади антимонопольної боротьби в США.
25. Приклада антимонопольної боротьби в Європі.
26. Прогнозування розвитку бізнесу.
27. Бізнес-планування при первинному організації бізнесу.
28. Оптимальна структура та зміст бізнес-плану.
29. Проблеми складання бізнес-плану при первинній організації бізнесу.
30. Методичний аспект вивчення проблеми оцінки якості управління персоналом підприємства.

Продовження додатку В

II теоретичний блок

“Діагностика вартості бізнесу. Фінансова діагностика. Діагностика економічної безпеки та економічної культури підприємства”

1. Ринкова вартість як база оцінки активів.
2. Поняття справедливої вартості, її види та його використання в оцінці активів.
3. Гудвіл та способи його розрахунку.
4. Ринкова вартість підприємства та його конкурентоспроможність.
5. Вартісноорієнтований підхід до управління підприємством (Value-based management)
6. Консолідована фінансова звітність: призначення та правила складання.
7. Оцінка вартості земельних ресурсів.
8. Оцінка вартості нерухомого майна.
9. Оцінка майнових прав інтелектуальної власності.
10. Оцінка інвестиційних проектів за допомогою показника економічної доданої вартості (EVA).
11. Підходи до визначення ставки дисконту.
12. Оцінка ризику в прийнятті інвестиційних рішень.
13. Витратний підхід до оцінки бізнесу.
14. Доходний підхід до оцінки бізнесу.
15. Порівняльний підхід до оцінки бізнесу.
16. Діяльність оцінщика в Україні: нормативно-правове регулювання.
17. Сертифікація діяльності оцінщиків в Україні та їх навчання.
18. Вартість валюти. Прогнозування змін валютних курсів.
19. Ринок Forex: призначення та доцільність участі в ньому.
20. Вплив змін валютних курсів на зміну вартості активів у фінансовій звітності.
21. Оцінка ефективності інвестиційних проектів.
22. Аналіз собівартості продукції: методи визначення собівартості.
23. Соціально-психологічний клімат у колективі та його вплив на ефективність діяльності організації.
24. Діагностика кризових ситуацій, неплатоспроможності, банкрутства в умовах України.
25. Симптоми та ознаки кризових ситуацій на підприємстві (конкретні методи, показники тощо).
26. Фінансовий аналіз звіту про рух грошових коштів.
27. Правовий захист комерційної таємниці підприємства на прикладі України.
28. Організація служби економічної безпеки на підприємстві та її призначення.
29. Структура ВВП України та теорія технологічних укладів.
30. Прямий та непрямий методи складання звіту про рух грошових коштів та їх сфери їх використання.

Додаток Г

Приклад аналітичного балансу діяльності підприємства

Таблиця Г.1 – Аналітичний баланс підприємства

Позначення	Зміст показника	Рядок балансу	Значення показників		Питома вага показника в валюті балансу		Відхилення	
			На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року	Абсол.	У питомій вазі
F	Основні засоби та інші необоротні активи	080	4310,7	6357,0	0,55	0,58	2046,3	0,02
Z	Запаси і витрати майбутніх періодів	100+...+140+250+270	665,7	644,0	0,09	0,06	-21,7	-0,03
Ra	Грошові кошти, розрахунки та інші активи	150+...+240 - 161-162	2795,7	3968,0	0,36	0,36	1172,3	0,00
A	Актив	280	7772,1	10969,0	1,00	1,00	3196,9	0,00
Nc	Джерела власних коштів	380+430	6234,7	7266,0	0,80	0,66	1031,3	-0,14
KT	Довгострокові кредити і позики	480	0,0	0,0	0,00	0,00	0,0	0,00
Kt	Короткострокові кредити та позики	500+510	53,0	2050,0	0,01	0,19	1997,0	0,18
Rp	Кредиторська заборгованість та інші короткострокові пасиви	620 - 500 - 510+430+630	1484,8	1653,0	0,19	0,15	168,2	-0,04
L&N	Пасив	640	7772,5	10969,0	1,00	1,00	3196,5	0,00

Додаток Д

Приклад аналізу узагальнюючих показників діяльності підприємства

Таблиця Д.1 – Узагальнюючі показники діяльності підприємства

Найменування показника	2010 р.	2011 р.	Абс. відхилення	Темп приросту, %
1. Обсяг реалізованої продукції та наданих послуг, тис. грн	14872,00	15056,00	184,00	1,24
2. Собівартість реалізованої продукції та наданих послуг, тис. грн	11685,00	12264,00	579,00	4,96
3. Валовий прибуток, тис. грн	3187,00	2792,00	-395,00	-12,39
4. Витрати на 1 грн реалізованої продукції та наданих послуг, грн/грн	0,79	0,81	0,03	3,67
5. Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн	-330,00	-376,00	-46,00	13,94
6. Чистий прибуток, тис. грн	-439,00	-415,00	24,00	-5,47
7. Валова рентабельність реалізованої продукції;%	0,21	0,19	-0,03	-13,46
8. Операційна збитковість реалізованої продукції;%	-0,02	-0,02	0,00	12,55
9. Чиста збитковість реалізованої продукції, %	-0,03	-0,03	0,00	-6,62
10. Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн	4197,00	4479,50	282,50	6,73
11. Коефіцієнт зносу, грн /грн	0,71	0,71	0,00	-0,34
12. Фондовіддача, грн/грн	3,54	3,36	-0,18	-5,15
13. Фондоємність, грн /грн	0,28	0,30	0,02	5,43
14. Середньооблікова чисельність штатних працівників, чол.	175,00	173,00	-2,00	-1,14
15. Виробіток на одного працівника, тис. грн/особу	84,98	87,03	2,05	2,41
16. Фонд оплати праці, тис. грн	4362,00	4523,00	161,00	3,69
17. Середньомісячна заробітна плата, грн.	2077,14	2178,71	101,57	4,89
18. Матеріаломісткість,%	40,76	44,63	3,87	9,49
19. Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн	3125,00	3101,00	-24,00	-0,77
20. Коефіцієнт оборотності активів	4,76	4,86	0,10	2,02
21. Тривалість одного обороту, днів	76,70	75,18	-1,52	-1,98

Додаток Е

Приклад аналізу показників діяльності підприємства

Таблиця Е.1 – Показники рентабельності ПрАТ “Куликівський маслозавод”

№	Показники	2009	2010	Зміна
				2010/ 2009
1	Рентабельність за валовим прибутком, %	0,2214	0,1217	-0,0997
2	Рентабельність за операційним прибутком (ОП) (Rоп), %	0,1756	0,0423	-0,1333
3	Рентабельність за чистим прибутком (РЧП), %	0,1262	0,0241	-0,1021
4	Рентабельність активів (РА), %	0,7879	0,1100	-0,6779
5	Рентабельність оборотних активів в ROA, грн/грн	126,29	23,82	-102,48
6	Рентабельність власного капіталу (РВК), %	108,85	15,27	-93,58

Додаток Ж

Зміст практичної частини контрольної роботи, якщо базою дослідження є бюджетна установа

2.1 Діагностика зовнішнього та внутрішнього середовища

Описати сферу діяльності бюджетної установи. Міністерство, інший орган, якому підпорядковується бюджетна установа.

Коли установа була заснована, історична довідка, історичні етапи становлення та розвитку бюджетної установи (колишні назви, підпорядкування тощо, все що вважаєте за потрібне);

Які соціальні, економічні, політичні функції тощо виконує бюджетна установа.

Нормативно-правове забезпечення діяльності бюджетної установи (законодавство, накази, розпорядження на основі яких відбувається діяльність установи): тільки перерахувати, описувати зміст не потрібно. **Усі нормативні документи повинні бути діючими.**

Внутрішня організаційна структура досліджуваної установи.

Контрагенти бюджетної установи (постачальники, споживачі послуг тощо, юридичні та фізичні особи, які обслуговуються бюджетною установою).

Порядок фінансування бюджетної установи.

На основі зробленого аналізу заповнити таблицю (одинарний інтервал, 10-12 шрифт):

Позитивні риси діяльності	Проблемні питання діяльності

До позитивних рис діяльності можна віднести виконання певних соціально-економічних функцій, необхідність її діяльності для суспільства тощо.

До проблемних питань діяльності можуть належати проблеми фінансування, подальшого розвитку, проблеми кадрового забезпечення, інші проблеми діяльності установи на державному та регіональному рівнях тощо.

У разі необхідності дайте пояснення щодо позитивних чи проблемних питань діяльності бюджетної установи у тексті роботи поза межами таблиці.

2.2 Фінансова діагностика бюджетної установи

Загальна характеристика фінансово-майнового стану підприємства:

- горизонтальний та вертикальний аналіз балансу бюджетної установи;
- аналіз показників платоспроможності (відношення оборотних активів до поточних зобов'язань);
- аналіз виконання кошторису бюджетної установи (обов'язково аналіз причин відхилення фактичних та касових видатків);

Продовження додатку Ж

Узагальнюючі показники (якщо можна визначити)

- обсяг діяльності (загальна сума кошторису);
- обсяг надання платних послуг (у разі наявності);
- середньорічна вартість основних засобів;
- коефіцієнт зносу основних засобів;
- середньорічна чисельність працюючих, продуктивність праці;
- фонд оплати праці, середньомісячна заробітна плата;
- плинність кадрів;
- інші дані, які описують соціальні, політичні, економічні функції бюджетної установи у разі потреби).

2.3 Висновки та пропозиції щодо підвищення ефективності діяльності бюджетної установи та виконання її функцій

Висновки по розділу мають містити констатацію проблемних питань фінансової діяльності бюджетної установи, причини невиконання кошторису, розбіжності між касовими та фактичними видатками, проблеми діяльності установи у зовнішньому середовищі (недофінансування, несприйняття послуг, низька якість послуг і тому подібне).

Також необхідно навести власні пропозиції щодо удосконалення діяльності бюджетної установи в цілому (чи вказати на інший спосіб надання її соціальних, політичних, економічних функцій) та з удосконалення фінансового стану бюджетної установи зокрема. Можете наводити пропозиції щодо реформування в цілому по державі діяльності таких установ (наприклад, проблеми фінансування медичної сфери, надання освітніх послуг тощо в залежності від функцій установи).

Дані вимоги є узагальненими та не можуть охопити специфіки діяльності абсолютно всіх бюджетних установ. Тому у разі виникнення певних питань необхідно звернутися за консультацією.

Мінімальні документи для виконання практичної частини (за останні 2 роки):

- баланс;
- кошторис.